

ହମସୋ

ହାମସୋ HAMSO

ମେରୀ ଗଣନା
ମେରୀ ସହଭାଗିତା

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଜନଗଣନା ୨୦୭୯

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଜନଗଣନା ୨୦୭୯ ମା
କୋଇଁଚ୍ୟ/ସୁନୁଵାରକୋ ଭୂମିକା

२०७८ सालको
लहरे सगुन तथा सिदा पिदारको

शुभकामना

New Sakura Optical

यहाँ आँखा जाँच गरिनुका
साथै
विभिन्न प्रकारका चरमाहरु पाइन्छ ।

The Optical Shop
Gyaneshwor, Kamalpokhari, Kathmandu, Nepal
Tel. : 4410345, Cell : 9841387723
(Near gate of Himal Hospital)

New Sakura
Optical

Remember us for:

Branded Frames
Exclusive Sunglasses
Contact lenses & Solution
Corrective Power Lens
Progressive Lens

All Optical Items are available at best Price

२०७८ सालको

लहरे सगुन तथा सिदा पिदारको

शुभकामना

पार्वती सुनुवार (पारु)
कोटेश्वर, काठमाण्डौ

हाम्सो

हाम्सो HAMSO

प्रकाशित : ई. नम्बर : ४०X।

अंक : ३ (Vol. 3) | असोज २०७८ (Sep.-Oct. 2021)

काठमाण्डौ जि.प्र.का.द.न. ४८६-०७८ / ०७९

उपकारी [Publisher (प्रकाशक)]

प्रभागिता या ३२५२८७९ (लक्ष्मीराम सुनुवार)

उपाधिकारी [Editor (सम्पादक)]

प्रभागिता या ३२५२८७९ (देवकुमार सुनुवार)

उपाधिकारी [Sub-Editor (सह-सम्पादक)]

प्रभागिता या ३२५२८७९ (कोइँचबु काःतिच)

प्रभागिता या ३२५२८७९ (समिर मुखिया)

प्रभागिता या ३२५२८७९ (शोभा सुनुवार)

प्रभागिता या ३२५२८७९ (व्यवस्थापक)

प्रभागिता या ३२५२८७९ (पाम सुनुवार)

प्रभागिता या ३२५२८७९ (आवरण/लेआउट)

कादम्बरी क्रियशन

अनामनगर, काठमाण्डौ

उपाधिकारी (मुद्रण)

रौता प्रिन्टिङ सोर्ट

प्रभागिता या ३२५२८७९ (कार्यालय)

का.म.न.पा-१०, काठमाण्डौ

९८४९३५२४३५, ९८४९६६६८१

ईमेल : hamso2078@gmail.com

मूल्य: ५०/-

उपाधिकारी (सम्पादकीय)

ख्याल ठट्टा नठानौ

संयुक्त राष्ट्रसंघले घोषणा गरेको अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२ जनवारी देखि २०३२ डिसेम्बर) सुरुआतिको पुर्वसन्ध्यमा नेपाल सरकारले ६ वटा आदिवासी जनजातिहरूको मातृभाषासहित ११ वटा राष्ट्रिय भाषाहरूलाई प्रदेशको सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा प्रयोग गर्न गरेको भाषा आयोगको सिफारिस ख्याल तयोग्य छ । नेपाल सरकारलाई यो ऐतिहासिक सिफारीस कार्यन्वयन गर्छ कि गर्दैन भन्ने विषयमा अन्तर्राष्ट्रिय समुदायले चासोको रूपमा हेर्न थालेका छन् ।

भाषा आयोगले प्रदेशको सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा प्रयोग गर्न वि.सं. २०६८ सालको जनगणनाको तथ्याङ्कलाई मुख्य आधार लिएको छ । तसर्थ राष्ट्रिय योजना आयोगले राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा पुर्खाको भाषा, मातृभाषा र दोस्रो भाषाको तथ्याङ्क सङ्कलन एकदमै महत्वपूर्ण रहेको छ । गणकहरू आफ्ऊो घरदैलो र समुदायमा आउँदा उनीहरूलाई आफ्ऊो पहिचान स्थापित हुने जाति, भाषा, धर्म आदि विवरण दिँदा सचेत र सजक भएर दिनुपर्दछ । जनगणनामा संकलित घरधुरी, व्यक्तिको आधारमा नै सरकारको राष्ट्रिय योजना, नीति तथा कार्यक्रमहरू तय हुने गर्दछ ।

त्यसैले जनगणनालाई ख्याल ठट्टा भन्दापनि गहण रूपमा लिइ दिन सबै आदिवासी जनजातिलगायत कोइँच सुनुवार समुदायलाई अनुरोध छ । कोइँच सुनुवारले जातिमा सुनुवार, मातृभाषामा सुनुवार, दोस्रो भाषामा बाहिङ, पुर्खाको भाषामा सुनुवार, र धर्ममा किरात लेखाओँ ।

१५०२ जातीय १०४ प्रधारण

आदिवासी मातृभाषिको जित

मातृभाषा अन्तर्राष्ट्रीय जीवनमें अत्यधिक सम्मान दिए गए छन्। यसको अनुभव अन्तर्राष्ट्रीय जीवनमें अत्यधिक सम्मान दिए गए छन्। यसको अनुभव अन्तर्राष्ट्रीय जीवनमें अत्यधिक सम्मान दिए गए छन्। यसको अनुभव अन्तर्राष्ट्रीय जीवनमें अत्यधिक सम्मान दिए गए छन्।

देबकुमार सुनुवार

आफ्नो भाषा प्रयोग गर्ने प्रत्येक व्यक्ति र समुदायको मौलिक हक सुनिश्चितताको लागि भाषा आयोगको यो सिफारिस ऐतिहासिक र महत्वपूर्ण छ। किनभने आदिवासी जनजाति तथा मातृभाषी समुदायहरूले वर्षोंदेखि सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा प्रयोग गर्न राष्ट्रपति र प्रधानमन्त्रीसमक्ष सिफारिस गरेको छ।

नेपालको इतिहासमा
पहिलोपटक २०७८ भद्रौ २१ गते भाषा आयोगले नेपालीबाहेक अन्य ६ वटा आदिवासी जनजातिहरूको मातृभाषासहित ११ वटा राष्ट्रिय भाषाहरूलाई प्रदेशको सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा प्रयोग गर्न राष्ट्रपति र प्रधानमन्त्रीसमक्ष सिफारिस गरेको छ।

पञ्चवर्षीय प्रतिवेदन पेस गर्दै सरकारलाई आयोगले नेपालको संविधानको प्रावधान बमोजिम सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धित भाषिक समुदायको अर्थपूर्ण सहभगिता बिना सिफारिस गरिएको भाषाहरू हुबहु कार्यान्वयनका लागि चुनौतिहरू रहेपनि नेपालको संविधानको धारा ३२ (१) ले प्रत्याभूत गरेको

नेपालमा सूचीकृत रहेका १३९ मातृभाषामध्ये ११ वटा भाषाहरूलाई प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रूपमा प्रदेशको सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा कार्य गर्न बाटो खुलेको छ। आयोगले प्रदेश-१ मा नेपाली भाषा बाहेक, मैथिली र लिम्बू भाषा, प्रदेश-२ मा मैथिली, भोजपुर र बज्जिका भाषा, बागमती प्रदेशमा तामाङ र नेपाल भाषा (नेवारी भाषा), गण्डकी प्रदेशमा मगर, गुरुङ र भोजपुरी भाषा, लुम्बिनी प्रदेशमा

थारु र अवधी भाषा, कर्णाली प्रदेशमा
मगर भाषा, सुदूरपश्चिम प्रदेशमा
डोट्याली र थारु भाषालाई प्रदेशको
सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा
कार्यान्वयनको लागि सिफारिस गरेको छ ।

आयोगले प्रदेश र स्थानीयस्तरमा
सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा
प्रयोग गर्न सिफारिस गर्दा २०६८
सालको जनगणनालाई मुख्य आधार
मानेर बहुसंख्यक जनताले बोल्ने नेपाली
बाहेकको राष्ट्रिय भाषालाई मुख्य
आधारको रूपमा लिएको छ । त्यसैगरी
सो भाषामा उपलब्ध शब्दकोश, व्याकरण,
प्रकाशित पाठ्यसामग्री, सूचना
सम्प्रेषणमा भएको प्रयोग, शिक्षा स्वास्थ्य,
विपत् लगायत नागरिक सचेतना जस्ता
आधारभूत सेवा र कार्यमा भएको
प्रयोग, विद्यालय तथा अन्य शिक्षण
क्षेत्रमा माध्यमको रूपमा प्रयोग भएको,
पुस्तान्तरण हुँदै आएको, सञ्चारमाध्यमको
साथै प्रविधिमा प्रयोगहरूलाई मुख्य
आधारहरू मानेको छ ।

आयोगले सरकारी कामकाजको
भाषा निर्धारणका लागि तय
गरेको आधारहरू पूरा गर्न र सरकारी
कामकाजको भाषाको रूपमा पुर्णता रूपमा
मान्यता दिन प्रदेश र स्थानीय सरकारले
कानून निर्माणका साथै मातृभाषी
मानव संशाधन विकासका लागि बजेट
विनियोजन गर्नुपर्ने हुन्छ, भने, आदिवासी
जनजाति र मातृभाषीहरूले पनि आफ्नो
मातृभाषाको संरक्षण, सम्बर्धन र
प्रबद्धनको लागि मातृ भाषामा सूचना
संप्रेषणको साथै मातृभाषामा व्यापक
सामाग्री निर्माणका साथै पुस्तान्तरणका
लागि अभ धेरै भन्दा धेरै कार्यहरू
गनुपर्ने हुन्छ । तसर्थ संयुक्त राष्ट्रसंघको
आह्वानमा सन् २०२२ जनवारीदेखि
२०३२ डिसेम्बरसम्म चल्ने अन्तर्राष्ट्रिय
आदिवासी भाषा दशकमा आफ्नो
मातृभाषाको संरक्षण, सम्बद्धन र
प्रबद्धनको लागि नेपालका सबै ११७
वटा आदिवासी मातृभाषीहरूलाई उत्तिकै
मान्यता प्राप्त गर्न सफलता मिलोस् ।

हाम्सो मासिकको वार्षिक सदस्य बन्नेहरूको नामावाली

२. जेस्पुच देवकुमारी सुनुवार, साल्ला
३. जैःतिच गोपाल सुनुवार, बुज
४. कोर्मोच पार्वती सुनुवार, कोटेश्वर
५. याअृता रत्नकुमारी सुनुवार, कोटेश्वर
६. नासोच सिर्जना सुनुवार, काःत
७. जैःतिच लालबहादुर सुनुवार, घेडलेक
८. जैःतिच हितराज मुखिया, भापा
९. गौरोच मनु सुनुवार, बानेश्वर
१०. ब्लामिच रुपक सुनुवार, ठूलो दुर्लुङ

११. बुजिच शाहकृष्ण सुनुवार, पोखरा
१२. गौरोच बेदबहादुर सुनुवार, गोकर्णेश्वर
१३. बुजिच योमनकुमार सुनुवार, बुज
१४. बुजिच चन्द्रप्रकाश सुनुवार (शंखु), काःत

किल्लोको बोली र पिपलडाँडाको ओडार

शोभा सुनुवार

थिँःकाप पिपल डाँडा स्कुलको डिल । दारको रुख नजिकै एउटा ठूलो ओडार । ओडारबाट मान्छे आवाज जावात गर्न सजिलै सकिन्छ । बेला मौकामा केसरासी फिजाएर ओडारमाथि सिरिर हावामा कावा खेल्नुको मज्जा नै बेग्तै । यहाँै मौकामा इत्रिएर पिपलका पातहरू फेर फेर आवाज दिन्छन् । ओडारमाथि खुद्दा हल्लाउँदै उ पारि चुल्नु (ओखलढुङ्गा)को रागन, लेख्ति, जिलि, चप्पेटीका गरागरा र कान्लाकान्ला रमिता हेर्नु र मनमनै लिकु (लिखु नदी) को नागबेली बहव पच्छाउँदै ढाँडै, सिरिसे र थोलो मामाघरमा खेल पुनुको असिम आनन्द अविस्मरणीय लाग्छ । बिसाउँदै बिसाउँदै कानमा ठोकिन आउने लिखुको सुस्केरासँगै पाकेका पिपलका दानाले जिस्किएर टुकक जिउमा हान्दा भसङ्ग तर्सिएर होसहवास उङ्छ ।

चिँकुम (धोबी), सारौं (सारु) अनि तुँःतुकुर्मा (दुँकुर) आएर ओडारमा बिसाउँछन् । पर्खेटा फिजाउँछन् । फटफटाउँछन् । अनि खुद्दा तन्काउँदै उडेर जान्छन् । कहाँ पुग्छन् थाहा छैन । उनीहरूसँग उडन पाए ? मनमा हातको पाताबाट पर्खेटा उप्रेको कल्पनामा चुर्लुम्म डुबेर दिन जान्छ । तर हरेक बिहानको सूर्यको किरणसँगै जहिल्यै त्यो ओडारमाथिको डिलमा बसेर यताउता गर्दै घुम्दै चोफ्ले (चिबे) खुब चिर्बिराउँछ । के बोल्छ के । बुझ सकिन्न । किल्लो (कल्वुडा) बिहानै चिच्चाउँछ । हाप्रो घर ओडार नजिकै भएकोले घरभित्रैबाट

चराको संवाद, बिलौना सजिलै सुन्न सकिन्छ । म सुले बार्दलीबाट सधैँ सुन्छु । र, मनमा कुरा खेल्छ, यी चराचुरुङ्गीहरूले के भनेका होलान् ? मनमा भएको कौतुहल सधैँ मनमा दबाएर राख्न सकिन्नै र एक दिन आमालाइ सोध्छु, ‘आमा त्यो किल्लो बिहानै किन कराएको ?’

प्रति प्रति बैतृत र राधाराधारा जायन प्रजापाति, ऐर्धे: प्रधार्ष छ ख्यातप्राप्ति । ज्यैषि निवापि त्रिपि ५०५५५ ८५१० बै त्रिपि राधाराधारा । प्रति ५० प्रधा जायन बैठउ जायन । ३२४५५५५५ प्रजाप्रधा द्यै: प्र१२४४ ५१ । फँ: बैठापि (छि छि आके तामी चैमी मार दुम्मा, ना दाब्शा ते जादिम्मे मुलै काका ब्लाक गोल्शा रेलो पा इस्तो बातेम छि गो दा मार पाड माइ उने श्यादा दुम्ता आ दुखी कर्मा) भन्दै सासुले छोरी बुहारीलाई बर्बराउने गरेको हो । सासु एकदम जाँगरे थिए । घरको सबै काम उसैले गर्थी । अनि गोठको काम पनि भ्याउँथिन् । तर छोरी बुहारीहरू भने गोठमा घाम भुल्किँदासम्म सुन्थ्ये । अनि आफुले आधा काम सक्वा पनि छोरी बुहारी मस्त सुतेको सुतेकै गरेको देखेर पुच्छर फिजाएर बर्बराउने गर्थी । यसरी बर्बराउँदै गोठ नजिकै गाईभैसीहरूको लागि खोलाखोल्सा धाँस काट्दै जाँदा ओडारको ढिस्कोमाथि डालेखाँस काट्दा लडिन । र, त्यहाँै उनको प्राण गयो । पछि उनले किल्लोको जुनी लिइन । यसैले हरियो धाँस र पानी भएको ठाउँ र ओडारमा बास बस्ने बिहान घामको भुल्कोमा बर्बराउने गरेको हो । यता उता हल्लाएर घुम्दै उसले गाली गरेको हो । भावाना सधैँ यो ओडार माथिको दुङ्गामा बिहानै आएर पोछ्छ ।

किल्लोले पनि कसरी कोइँच लो: बोलेको होला ? मनमा अति कौतुहल भयो । त्यही दिनदेखि बिहानै पिछ्ये किल्लो बर्बराएको सुन्ने गरेँ । र, उसको बोलीसँग गोठमा सुतिरहेको छोरीबुहारीको कल्पना गर्न थालैँ ।

५०८२ नृग्नाय (कोइँच रिमाचेमा)

कोइँच लोःमा अभिवादन गर्दा विभिन्न शब्दको प्रयोग गरिन्छ । विशेष परिस्थितिमा अभिवादनका विशेष शब्दको प्रयोग हुन्छ । एकअर्कासँग चिनजान गर्दा प्रयोग हुने शब्दार्थहरू :

कोइँच वर्णमाला

Vowel (स्वरवर्ण)

१=a अ २=aa आ ३=i इ

४=u उ ५=e ए ६=o ओ

Consonant (व्यञ्जनवर्ण)

७=p घ ८=b ब ९=? अ

१०=k क ११=k^h ख १२=g ग

१३=j झ १४=c च १५=c^h छ

१६=j ज १७=t ट १८=z^h ठ

१९=d ढ २०=n न २१=p ठ

२२=ph फ २३=b ब २४=m म
२५=y य २६=r र २७=l ल

२८=w व २९=j श ३०=s स

२१=h ह

Number (अड्क)

१=० २=१ ३=२ ४=३

५=४ ६=५ ७=६

८=७ ९=८ १०=९

५०८२	कोइँच	नेपाली
१=a	सेवु	नमस्कार
२=aa	नामसेवाल	बिम्ती
३=i	सेवाल गावाल	प्रणाम
४=?	कुर्मेन	सेवाढोग/प्रणाम
५=e	जिनि	भुइँसरि तुली
६=o	दुकु	षष्टाङ्ग दण्डावत
७=p	चेरेदोया	नमस्ते
८=b	गाउतालास	नमस्ते
९=?	बारि सुनि	शुभविहानी
१०=k	बारि नाःदो	शुभरात्री
११=k ^h	बारि पोकार	शुभ साँझ
१२=g	बारि नासोर	शुभ अरुणोदय
१३=j	बारि नाति	शुभ दिन
१४=c	बारि थुँ	शुभकामना
१५=c ^h	बार्शिला	प्रगति/उन्नति
१६=j	जेम्लाहाअसि	स्वागत
१७=t	चेरेदुम्ला	धन्यवाद
१८=z ^h	चेरेलिल	धन्यवाद
१९=d	चेरे	आशिष
२०=n	बारि	शुभ
२१=p	पाख्यु लिल	क्षमा रहोस्
२२=ph	हार्शि थुँ	बधाई
२३=b	बारिजेम्ला	स्वागत
२४=m	रिम्श्योन	सञ्चै/आरामै/राम्रो
२५=y	रिमाचेमा	चिनजान/परिचय
२६=r	जेवु	हजुर
२७=l	सेवालपो	महासय

રાષ્ટ્રીય જનગણનામા કોઇંચકો ભુમિકા

કોઇંચબુ કા:તિચ

ભૂતિકવાદી પશ્ચિમા ઔપનિવેશિક ચિન્તન વીજારોપિત રાષ્ટ્રીય યોજના આયોગના વિજન્કો વ્યક્તિગત સુખભોગલાઈ લક્ષિત ગરેર દેશેભરિકો માન્છેકો ટાઉકો ગન્દામૈ આદિવાસીકો સમસ્યાકો સમ્બોધન હુને કુરામા કુનૈ વિશ્વાસ છૈન। યસલે દેશલાઈ સમૃદ્ધિકો બાટોમા ડોચ્યાઉંછ ભને આધાર સમેત દેખિન્ન। સમસ્યાકો મુલકારણ ભનેકે યોજના આયોગકો આદિવાસીલાઈ હેર્ને કોટ્ટે નીતિ હો। સમુદાયકો હિતમા ભન્દા વ્યક્તિગત ભૌતિક સુખસયલમા રમાઉને ઉપભોક્તાવાદીહરૂકો પ્રવૃત્તિ હુન્છ। યહિ ભૌતિક સુખમા આધારિત ભએર યસવર્ષ (૨૦૭૮) રાષ્ટ્રીય જનગણના હુન ગઇરહેકો છે। અત્યસંખ્યક આદિવાસીહરૂલાઈ યો જનગણનાબાટ વ્યક્તિગત ર સામુહિક લાભ લિનકો લાગિ બહુસંખ્યક સમુદાયભન્દા ચારણુણા સક્રિય હુનુર્ને બાધ્યતા છે।

આદિવાસીકો હકમા સરકાર યતિ કુરરૂપમા પ્રસ્તુત છ કિ હિજો જગા નાપી ગર્દા પનિ આદિવાસીકો ભુમિલાઈ હદબન્દી લાગુ ગરેર ભૂમિ કબજા લિયો। જब સરકારલે ભૂમિ કબજ ગચ્છો અનિ બિસ્તારૈ આદિવાસી કોઇંચ ભાષા સંસ્કૃતિલે પશ્ચગતિ લિયો। સંગસંગે હિન્દુ તથા કિશ્ચિયન વિસ્તારવાદી શિક્ષાબાટ આદિવાસીહરૂલાઈ દિક્ષિત ગરિયો અનિ જડૌરી અર્ગાસે ચિન્તનકો વિકાસ

કહિલે સેન રાજાકો ઉપનિવેશ, કહિલે નેવાર ઉપનિવેશ, કહિલે શાહ ઉપનિવેશ ર કહિલે બાહુન ઉપનિવેશમા પેঁઠોરી ખેલદૈ કોઇંચહરુ ભૂમિત ઇતિહાસ ઓડેર બાઁચ્નુ પરિરહેકો છે। યસસે અસલી ઇતિહાસ ચપરી મુનિ પુરિએકો છે। ઉત્ખનન્કો સમય આરકો છ માનછેકો ટાઉકો ગન્ને યો સમયમા। લઇદૈ લઇદૈ બાંચેકા હામી સમયકો બેગમા હામ ફાલેર બાંચને પ્રયાસ ગરિરહેકા છ્હું। ર અહિલે યસરી બાંચિયએકો છે। બાંચન ત્રિન્દગીમા ધૈરૈ ઠાડું હામ ફાલીરહુનુ પરેકો છે। અંકલે કોઇંચમૂસિ અતિ ઉર્વરમૂસિ દેખાયો। તર હામી કસ્તરી જીવન બાઁચીરહેકા છ્હું। નિરન્તર દોહનકો શિકાર ભિરહેકા છ્હું। અહિલે કોઇંચ ભૂમિમા સેતો સુનકો ઉત્ખનન્ ભિરહેકા છે। કોઇંચહરુ પરાઝુમીમા દિનરાત પસિના બગાઉનુ બાધ્ય છ્હું।

ભયો। યસ્તો વિશામ પરિવસ્થિતિમા પનિ સરકારલે બટુલે અંકમા આપ્મો ઉપસ્થિતિ દેખાઉન કોઇંચહરૂકો પ્રતિનિધિમૂલક સંસ્થાલગાયત આઙ્ગિક સંસ્થાહરૂલે આપિલ ર જનજાગરણ બઢાઉને કામ ગરિરહેકા છન। યસ અભિયાન અન્તર્ગત જાતિમા સુનુવાર, માતૃભાષામા સુનુવાર, દોસ્તો ભાષામા બાહિડ વા નજિકકો આદિવાસી જનજાતિકો ભાષા, પુર્ખાકો ભાષામા સુનુવાર ર ધર્મમા કિરાત લેખાઓં।

જાતજાતિકો મહલમા કિન કોઇંચ નલેખેકો ?
અહિલે હામી આમુલ પરિવર્તનકો પક્ષમા છ્હું। વિસ્તારૈ પરિવર્તન હુંદૈ જાને ભનેકો સ્વભાવિક પ્રક્રિયા હો। ત્યો પરિવર્તનલે કિ ત વ્યક્તિલાઈ ફાઇદા ગર્છ કિ ત રાજ્યકો સરકાર સમ્હાલે

बहुसंख्यक जातिलाई । हामी आदिवासीहरूको आँखाले हेर्दा हामीसँग व्यक्तिगत तथा सामुहिक अधिकारको पक्षमा परिवर्तनको खोजीगरिरहेको छौं । तर सरकार जातफेल गर्न तयार छ । आदिवासीको मुद्दालाई सम्बोधन गर्नु भनेको आफ्नो अधिकार र खाइपाइ आएको सुविधामा कटौती हुनु हो । यसैले आदिवासीको आमूल परिवर्तनको मागलाई सरकारले सम्बोधन गर्नुको सङ्ग भेली गरेर समय गुजार्ने काम गर्छ । समय कुर्दाकृदै थकित खाँटी परिवर्तनकारी आदिवासी तितरवितर हुने गर्दछन् र यही मौका छोपेर तरमाराहरूको जडौरीमा बाँचेको आदिवासीहरू नै व्यक्तिगत लाभका लागि आदिवासीको मानवाधिकारको विरुद्धमा आगो ओकल्प पुग्छन् । यो परिस्थितिलाई मध्यनजर गर्दै कोइँचको प्रतिनिधिमुलक संस्थाले जातजातिको महलमा सुनुवार लेख्न अपील गरेको हो ।

कोइँच नभनि किन सुनुवार भनेको भन्ने जनसवाल पनि छ । तर दुःखको कुरा अगुवा भनेका र आदिवासी विद्वानहरू नै भाषण गर्ने बेला सामुहिक अधिकारको गफ दिने तर फेरि लाभको पद पाउँदा सामुहिक स्वार्थ बिर्सिदिन्छन् । पहिचानको कुरा गरेर भने कहिल्यै थाक्दैनन् । गुदी कुरा के हो भने हाम्रो मुद्दाहरू अरुका भन्दा फरक छन् । सामान्यीकरण गर्न मिल्दैन । विशिष्टीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । यसैले हाम्रो मुद्दामा हामी प्रष्ट हुनु जरुरी छ । सुनुवार लेख्दैमा कोइँच पहिचान निमित्यान्न हुने होइन । सुनुवार जातीय नाम लेख्ना पनि कोइँच पहिचान यथावत राख्न सकिन्छ । तर यतिबेला कोइँच लेख्नै भन्ने हो भने भन आदिवासीइतर शासकीय जातिहरूले कोइँचको मानवाधिकारमा खेलबाड गर्ने परिस्थितिलाई मौका निदिने हो भने सुनुवार नै लेख्नु उचित देखिन्छ । मुख्यतः हाम्रो कोइँच भन्न नरुचाउने अगुवा बुजुकहरू नै कोइँच जातीय नाम लेख्न तयार भैनसकेको हुँदा पनि अहिलेलाई सुनुवार नै लेख्न अपील गरिएको हो । सुनुवार लेख्ना पनि कोइँचमा सुचीकृत गर्न खासै अप्द्यारो हुँदैन । तर सुनुवार इतर जातिय

नाम गुरुड, राई, मगर लेख्न चाहिँ हुँदैन ।

यति हुँदाहुँदै पनि कतिपय कोइँच हुन नसकेका सुनुवारहरूले जात/जातिको महलमा नागरिकतामा जे थर लेखिएको छ त्यहि थर लेखाउने भने भ्रम पनि छ । हामी सुनुवारले मात्रै थर लेख्ने ठाउँमा जातीय नाम लेख्दै आएको छौं । लेख्नु नै पर्ने चाहिँ थर हो । र पछिल्लो पुस्ताले नामको पछाडि जाति नलेखी थर नै लेख्ने चलनको विकास हुँदै गएको छ । यो राम्रो पक्ष हो । नागरिकतामा लेखिएको थर र जातिय नाम फरक हो । जस्तैः काःतिच, कोर्मोच, मुलिच, रापचा जातिय नाम नभएर थरहरू हुन् । वास्तवमा नागरिकतालगायत राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय कागजपत्रमा थर लेख्ने चलन हुन्छ जाति लेखिदैन । यसैले नागरिकतामा थर वा जातीय नाम जेसुकै लेखे पनि सबै कोइँचहरूले जनगणनामा जातिको तथ्याङ्क टिप्पा गणकहरूलाई सुनुवार नै लेखाउनु राम्रो हुन्छ ।

मातृभाषा र पुर्खाको भाषामा किन सुनुवार लेख्ने ? यो मुलुकमा हामी फरक भाषा संस्कृति, फरक जीवनशैली र इतिहास भएका ऐथाने जाति हाँ । हाम्रो भाषा संस्कृति जीवनशैली इतिहास र विश्वास अरुसँग मिल्दैन । तर अहिलेका शासकीय जातिहरू हाम्रो भाषा संस्कृति जीवनशैली र इतिहास मेटाउन चाहन्छन् । यसरी हाम्रो भाषा, संस्कृति, इतिहास मेटाउनु भनेको हामी हाम्रो बारेमा केही जानकारी नभएको जाति हुनु हो । केही थाहा नभएपछि शासकीय जातिको भाषा-संस्कृतिलाई सहजै स्वीकार गर्न कुनै दुःख हुँदैन । यसैले हाम्रो भाषा संस्कृति नजान्ने वा भाषा संस्कृतिको राजनीति नबुझेकाहरूले हामीले उठाउने कुरालाई वाहियात भन्ने गर्दछन् । जब भाषा र संस्कृतिविहिन हुन्छौं तब शासकीय जाती (खसआर्य) हरूले निरन्तर देशको सुविधा एकलाटी उपयोग गर्न पाउने छन् ।

मातृभाषा बोलेकै हुनुपर्छ भन्ने तथ्याङ्क विभागको दाबी छ । तर सामाजशास्त्रीय दृष्टिकोणमा उनीहरूले पुर्खाको भाषा नै मातृभाषा हो । हामी एकल भाषी राज्यको भाषा

राजनीति बुभ्दैनौं । शासकीय जातिले अहिलेको जनगणनामा पुर्खाको भाषा र दोस्रो भाषाको सहारा लिएको देखिन्छ । अनि तपाईँको घरमा आउने गणकले भन्ने छ, ‘तपाईँको पुर्खाको भाषा पो सुनुवार हो । अहिले त तपाईँ खस नेपाली बोलिरहनु भएको छ । त्यसैले मातृभाषा अब त नेपाली भैसक्यो । मातृभाषा नेपाली लेखुहोस् ।’ तपाईँ मानु भएन भने अन्तिममा ‘दोस्रो भाषा त नेपाली हो । तपाईँ मसँग नेपालीमा बोलिरहनु भएको छ । दोस्रो भाषा नेपाली हो ।’ वा मातृभाषा बोल आउँछ ? भनेर सोध्ने छ । यसरी जबर्जस्ती नेपाली भाषीहरूको जनसंख्या सयमा सय प्रतिशत बनाउन तीन थरीको प्रश्न सरकारमा बसेका योजनाविदहरूले बनाएका हुन् । यो कुरालाई बुझेर हामीले कोइँच भाषाको पहिचान गरी भाषा संरक्षण, विकास र प्रवर्द्धनका लागि सबै कोइँचहरूले यसपालीको जनगणनामा मातृभाषा र पुर्खाको भाषामा सुनुवार लेख्न अवश्यक छ ।

कुनै सचेत कोइँच बन्न नसेकेका सुनुवारहरूले ‘मलाइ कोइँच भाषा आउँदैन । कोइँच मातृभाषा किन लेख्ने ?’ भन्ने जिकीर हुनसक्छ । तपाईँले मातृभाषा, दोस्रो भाषाको अंकमा लापरवाही गर्नुभयो भने खस नेपालीभाषीहरूको जनसंख्या शतप्रतिशत देखिन्छ । यसपछि राज्यले अन्य भाषामा लगानी गर्नु आवश्यक ठहर्दैन । अनि एकल भाषी खसआर्य जातिय राजनीतिको आधार बलियो बन्ने छ । जनगणनामा पुर्खाको भाषाको महल पनि संस्कृत भाषाको उपस्थितिको लागि राखिएको महल हो । अब आउने दिनमा संस्कृतभाषीहरूको बाहुल्यता देखिने छ ।

दोस्रो भाषा बाहिड़/बायुड लेखाउनुको कारण

दोस्रो भाषामा बाहिड लेखाउनु भनेको कोइँचभाषीहरूले बाहिड/बायुड भाषा बुभ्न र बोल्न सकिन्छ । तर कसैलाई बाहिड/बायुड भाषा लेखाउन मन नलागे आफ्नो नजीकको आदिवासी जनजातिको भाषा लेखाउँ भनेर अपीलमा भनिएको छ । धेरै कोइँच सामिवहरूले दोस्रो भाषाको वारेमा प्रश्न गरिरहनु भएको छ अनि

कुन भाषा चाहिँ दोस्रो भाषा भने भनेर अल्मलिनु भएको छ । खासमा यो अल्मलाउने कुरा नै हो । यी कुरा बुभ्न हामीले पहिलो कुरा त भाषिक राजनीतिक, रणनीति वा कुटनीति बुभ्नुपर्छ ।

दोस्रो भाषाको राजनीति पनि हत्यारा भाषालाई बलियो बनाउने आधार हो । ‘मातृभाषा अरु नै भएर के भो त दोस्रो भाषाका रूपमा खसनेपाली सबै नेपालीले बुभ्न । यसैले अन्य भाषाको कुरा उठाएर रोइलो गर्नु उचित छैन’ भनेर मातृभाषीहरूको मानवाधिकार हनन् गर्ने काम हुनेछ । कोइँचहरूले पुर्खाको भाषामा सुनुवार लेखे तापनि दोस्रो भाषा खस नेपाली लेखे प्रवल सम्भावना देखिन्छ । तर तपाईँले बाहिड/बायुड नलेखाइ खस नेपाली भाषा दोस्रो भाषा लेखु भयो भने यसले सरकारलाई फाइदा नै हुन्छ किनकि सरकारमा खस नेपाली भाषीहरू नै छन् । त्यो भन्दा बढी वेफाइदा हामीहरूलाई हुन्छ, परिणाम हाम्रो भाषा लोप भएर जान्छ । कोइँच सुनुवार भाषा संरक्षण गर्न सरकारबाट कुनै योजना नै आवश्यक मानिन्दैन । किनकि तपाईँले नेपाली बुफिहालु हुन्छ । सूचना बुभ्न कोइँच भाषाको आवश्यकता नै देखिन्न । त्यसैगरी जनगणनामा हत्यारा भाषाहरूलाई दोस्रो भाषाको महलमा टिपाउनु हुँदैन । जब तपाईँ हत्यारा भाषालाई दोस्रो भाषाको रूपमा टिपाउनु भयो भने तपाईँको अस्तित्वको हत्या आफै गरिरहनु भएको छ । सरकारी भाषाका रूपमा सुचिकृत भाषाहरू सबै हत्यारा भाषाहरू हुन् । कारण यिनीहरूले भोलिका दिनमा हाम्रा भाषालाई मार्ने काम गर्नेछन् ।

किरात धर्म किन लेखाउने ?

सम्भवतः सबैभन्दा उदार मनको जाति कोइँच हौं । भएभरको सबै धर्म हामीले मान्दै आएका छौं । वास्तवमा धर्म मानु नागरिकको व्यक्तिगत स्वतन्त्रता हो । यो प्रश्न सरकारले जनगणनामा नराल्डा पनि हुने हो । तर यो देश हिन्दू एकल जातिवादीको कब्जामा छ । यसैले हाम्रो पहिचान जोगाउन पनि जुनसुकै धर्म मान्दै आएको भए पनि कोइँचहरूले किरात

धर्म लेखाउनु बाध्य हुनुपरेको छ । कोइँचहरू बहाइ धर्म मान्ने पनि छौं । ताओ मान्ने पनि छौं । निशु प्रेमवाद मान्ने पनि छौं । क्रिस्चियन मान्ने पनि छौं । बौद्ध मान्ने पनि छौं । मुस्लिम मान्ने पनि छौं । प्रकृति बोन याब्ले मुकुदुम मान्ने पनि छौं । हिन्दु त मानेर आएकै हो । राज्यले पुनः हिन्दु एकल राज्य बनाउन वा स्थापित गर्न खोजिरहेको हुँदा हामी कोइँचहरू जसले जेसुकै धर्म माने पनि किराती साभा पहिचानको लागि किरात धर्म जनगणनामा लेख्नु पर्ने भएको छ । धर्म नितान्त व्यक्तिगत कुरा हो । तैपनि यसमा सरकारले हस्तक्षेप गरेको हुँदा हामी कोइँचले पनि रक्षात्मक भुमिकामा रहनुपर्ने वाध्यात्मक अवस्था सिर्जना भएको हुँदा हामी (सबै कोइँच) ले राज्यको रणनीतिलाई बुझेर राष्ट्रिय जनगणनामा धर्मको महलमा किरात लेखाउनु आवश्यक छ । जुनसुकै धर्म अवलम्बन गरेको भए पनि कोइँच पहिचान सुनिश्चित गर्न गराउन धर्मको महलमा किरात लेखाउनु अहिलेको आवश्यकता हो ।

हुनेलाई थने र नहुनेलाई सोस्ते नीति

बहुसंख्याकालाई संरक्षण गर्ने, तुला समुदायलाई लगानीमा छुट दिने, तुला लगानीकर्तालाई छुट दिने भनेको हुनेलाई अभ दिने र नहुनेलाई शोषण गर्ने नीति हो । सर्वहाराका अर्थमन्त्रीको बजेट भाषाणले त्यहि कुराको बोध गराएको छ । समानुपातिक समावेशी र समानताको अर्थ नेपाली सन्दर्भमा गरीबलाई गरिब बनाउने उत्पीडितलाई उत्पीडनमा पार्ने सत्ताधारी समुदायलाई सत्ता नै सम्भालेर बसाउने काममा प्रोत्स्हान गर्ने नीति देखियो । बहुसंख्यक हुँ भनेर केही आदिवासी समुदाय पनि भाषाणमा सामुहिक पहिचान भन्दै कुर्लिने गर्छन र व्यवहारमा व्यक्तिवाद लागु गर्छन् । बहुसंख्यकहरूले यति बुझे हुन्छ, बहुसंख्या व्यापार र राजनीति चाहिँ पक्कै हो तर आदिवासीको मानवाधिकारको संरक्षण भने होइन । तर आदिवासी जनजाति महासंघले समेत राज्यको फुटाउ र राज गर नीतिलाई समर्थन गरेको देखिन्छ । भाषा आयोगले बहुसंख्यक

भाषा वक्ताहरूलाई सरकारी कामकाजको भाषा सिफारिस गरेपछि हौसियर प्रेस वक्तव्य निकाल्यो । जहाँ उसको द्वैद्वचरित्र प्रष्ट देखिन्छ ।

महासंघ आफ्नो प्रेस वक्तव्यमा एकतिर ‘नेपालको आदिवासी जनजाति आन्दोलनमा मातृभाषाको मुद्दा एक प्रमुख सवाल हो । मातृभाषामाथि भएको विभेद, दमनका विरुद्ध लामो समयदेखि आदिवासी जनजातिहरूले आवाज उठाउँदै आइरहेका छन् । तर, आयोगले ऐतिहासिक महत्वपूर्ण प्रतिवेदनको तयारीको क्रममा नेपालले अनुमोदन गरेको आदिवासीको अधिकारसम्बन्धी आइएलओ महासंघ नं. १६९ र पक्ष राष्ट्र भएको आदिवासीको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय घोषणापत्र-२००७ को मर्म, भावना र सिद्धान्तको अवमूल्यान गर्दै लोकतन्त्रको आधार भूत मूल्य, मान्यता र अभ्यास एवम् स्वतन्त्र, पूर्वजानकारीसहितको मञ्जुरीको सिद्धान्तको विपरीत हामी सम्बन्धित आधिकारिक भाषिक संघसंस्थाहरूसँग परामर्श र छलफल नगरेकोमा घोर भर्तस्ना गर्दछौं’ भन्छ भने अर्कतिर नेपालको संविधानको धारा २८७ को उपधारा (६) को खण्ड क र धारा ७ को उपधारा (३) एवं बहुभाषिक विविधता, संघीयता, समावेशिताको मूल, मर्म र भावनाबमोजिम पहिलो पटक नेपालीबाहेक अन्य भाषाहरूलाई प्रदेशस्तरमा सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा प्रयोग गर्न सक्ने गरी आयोगले ११ मातृभाषालाई सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा सिफारिस गरेकोमा धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं ।’

महासंघहरू पार्टीको भातृ संगठन वा भर्ती केन्द्र बन्नु दुःख लाग्दो कुरा हो । सबै आदिवासी महासंघले आदिवासीको मुलमुद्दा छाडेर सीमित व्यक्तिको लाभको कुरालाई सम्बोधन गर्नु वा त्यसैमा रमाउनु सबै आदिवासी जनजातिको दुर्दशा हो । त्यसैगरी पछिल्लो समय वृहत नागरिक आन्दोलनमा सती जानेक्रम बढ्दो देखिन्छ । तर वृहत नागरिक आन्दोलनले कहिलै पनि ‘आइएलओ १६९ अनुमोदन भएको १४ वर्ष भो कार्यनीति र नियम बना । युएनडिप्र

लागु गर । आदिवासी जनजातिको सुचीकरण प्रतिवेदन कार्यान्वयनमा ले । संवैधानिक आयोगको नियुक्ति समावेशी भएन । समावेशी गर' भनेन । मन्त्रीपरिषद्मा पुगेर बसेको प्रतिवेदनहरू के नागरिकको चासोको विषय होइन । जब कि त्यहि प्रतिवेदनले सिफारिस गरेको राना थारुलाई टपक्क टिपेर आदिवासी घोषणा गरियो । के यो नागरिकको विषय होइन । यसैले राज्यले विभिन्न वहानामा सडकमा मान्छे ओरालेर गर्ने पर्ने मुद्दाहरूलाई ओभेल पार्ने काम गर्दछ । अहिले नागरिक आन्दोलन पनि त्यही बाटोमा देखिन्छ र आदिवासी जनजाति महासंघ उसीको पछि लागेको छ । यसले हुनेलाई अझै हुनेखाने र गरिबलाई शोषण गर्ने नीतिमा साथ सहयोग भइरहेको छ । यतिबेला महासंघ जनगणनामा कुनै चासो दिएको देखिँदैन ।

युग सहाउँदो हुने कि लालबुझक्कड ?

जसले आफ्नो इतिहास भुल्छ वा भुलेको छ उ कारिन्दा वा भरिया मात्रै हो । सत्ताको मालिक बने हैसियत राख्दैन । इतिहासको सम्मान गर्नेहरू नै सत्तामा पुछन् । हाम्रो इतिहास हामीले हाम्रा नानीहरूलाई सुनाउँदैनौ/सुनाउनुपर्छ । अरुको भरिया वा कारिन्दा हुनेले अरुकै इतिहासको कथा, गैरव पछिल्लो पुस्तालाई सुनाइरहेको हुन्छ । हामी हाम्रै कथा सुनाउनु छ । रामायणा, महाभारत, श्रीमद्भागवत, बाइबल, त्रिपिक, जातक कथा, कुरानको गुणगाण गाएर वा पढेर आदिवासी पहिचानको इतिहास रहने कुरै भएन । मुकुमलाई ज्ञान, नियम र दर्शन नमानु परनिर्भरतामा बाँच्चु बाहेक अरु हुनै सब्दैन । अरुको कथा सुनेर पढेर भलै क्षणिक सुखभोग होला । गाडी, बंगला त होला तर आफ्नो आँगनको धेराभन्दा बाहिर निस्किँदा गौरम्भित भएर शिर ठाडो हुँदैन ।

शिर ठाडो पार्न दौडिनु छ । संघर्ष गरिरहनु छ । दौडिनु त सबैले छ फरक यस्ति हो कोही बाँचको लागि दौडिन्छन् कोही मार्नको लागि । यो दौडाइमा हामी आधारभूत कुरामै अतिक्षेका छौं । हामीले बोल्ने कोइँच भाषाको कुनै मान्यता

चैन । हामी थोरैले बोल्ने भएकोले यो सरकारी कामकाजी भाषा हुन सकेन । थोरै भएको हुँदा हामी गैर-सरकारी भाषी बनेका छौं । कुनै पनि आधारमा कसैलाई विभेद नगर्ने भन्छ संविधान । विभेदराहित सामाजिको परिकल्पना गर्दै प्रत्येक पार्टीहरू चुनावी घोषणापत्र जारी गर्छन । तर सरकार भाषिक र जनसंख्याको आधारमा विभेद गरिरहेको छ । यही विभेदको कारण न हामीले लिपी लेख्न पायौं न राज्यबाट कुनै सुविधा । हामी कहिलेसम्म अनागरिक हुने ? हामीले कहिले बोल्ने पाउने ? वास्तवमै लोकतन्त्र अपहरणमा परेको छ । लोकतान्त्रवादीहरूको अलोकतान्त्रिक शासनमा पिल्स्नु परिरहेको छ ।

कहिले सेन राजाको उपनिवेश, कहिले नेवार उपनिवेश, कहिले शाह उपनिवेश र कहिले बाहुन उपनिवेशमा पैठेजोरी खेल्दै कोइँचहरू भ्रमित इतिहास ओडेर बाँचु परिरहेको छ । यसैले असली इतिहास चपरी मुनि पुरिएको छ । उत्खननको समय आएको छ मान्छेको टाउको गन्ने यो समयमा । लड्डै लड्डै बाँचेका हामी समयको बेगमा हाम फालेर बाँचे प्रयास गरिरहेका छौं । र अहिले यसरी बाँचिएको छ । बाँच जिन्दगीमा धेरै ठाउँ हाम फालीरहनु परेको छ । अंकले कोइँचभूमि अति उर्वरभूमि देखायो । तर हामी कस्तुरी जीवन बाँचीरहेका छौं । निरन्तर दोहनको शिकार भइरहेका छौं । अहिले कोइँच भूमिमा सेतो सुनको उत्खनन भइरहेका छ । कोइँचहरू पराइभूमिमा दिनरात पसिना बगाउनु बाध्य छौं । यो ऋम आजमात्रै होइन । कोइँच भूमिले दोस्रो विश्वयुद्धका लागि समेत हातहतियारको भार बोक्नुपरेको थियो । अहिले मात्रै होइन मल्ल शासकहरूले प्राकृतिक स्रोतको दोहनकै लागि कोइँचभूमि कब्ज गरेका थिए । नेवार, तामाङ, स्थितबालाई कागते भोटे भन्ने गरिन्छ । खानीको काम गर्ने भएको हुँदा खनेल, कपडमा बुटा भर्ने र भाँडा बनाउने काम गर्ने भएकोले

छिपी र बाँडा अनि कागज बनाउने भएकाले कागते भोटे भन्ने गरियो ।

अहिले दोहनको तरिका फेरिएकोछ । दोहनलाई विकास भन्ने गरिएको छ । विकास भन्यो अनि कोइँच भुमिको अतिक्रमण गरिरहयो । जसरी पनि दोहनमा परिरहने र पारीरहने क्रम जारी छ । तै पनि कोइँचहरू महादानी भएर आफुलाई दोहनको सिकार सावित गरिरहेका छन् । विकासको नाममा हवाइजहाज मैदानको लागि जग्गा दान । विकासको नाममा जलविद्युत उद्योगलाई सितैमा खोला र जग्गा दान । विकासको नाममा एकिकृत वस्ती विकासको लागि जग्गा दान । राष्ट्रिय र सामुदायिक वनको नाममा जग्गा दान । विकासको नाममा तामा फलाम ढुङ्गा खानीलाई जग्गा दान । सरकारी सेवा सुविधा लिने नाममा सरकारी भवन बनाउन जग्गा दान । विकास गर्ने नाममा बसपार्क निर्माणिका लागि जग्गा दान । शिक्षाको नाममा विद्यालय भवनको लागि जग्गा दान । युवाहरूको सक्रियताको लागि खेलकुद मैदानलाई जग्गा दान । तर कहिल्यै उनीहरूले प्रश्न गरेका छैनन् कि सरकारले चाहिँ गर्छ के ? सबै हामीले नै गर्नु परिरहेको छ । अनि किन तिर्ने सरकारलाई कर ? तर महादानी कोइँचलाई सरकारले कहिल्यै चिनेको छैन । देख्दैन र चिन्दैन पनि । यसको दसी

भनेको ओखलढुङ्गाको खिजीदेम्बा-३ (साविक खिजीचण्डेश्वरी) कोइँच भूमि भएर पनि २०६८ को जनगणनाको तथ्याङ्कमा कोइँचलाई चिन्न सकेन ।

२०७८ को जनगणनासम्म आइपुदा, फेरि पनि कोइँचहरूको चेत उही ३०० वर्ष पछाडिकै अवस्थाको रहनु हुँदैन । हचुवामा अनुमानको भरमा बोल्नु हुँदैन । यसैले मान्छेको टाउको गनेर विकासको खाका बनाउने आधार मानिने जनगणनामा हामी कोइँचको सक्रिय सहभागी हुनुपर्दछ । गणकले बिगार्छ कि भनेर बस्ने होइन, आफै अग्रसर हुनुपर्दछ । जानेको कुरा दसी प्रमाणसहित बोल्ने बानी बसाल्नुपर्दछ । नजानेको कुरामा जान्ने भएर बोल्नु उचित हुँदैन । घरधुरी संकलनमा खटिएका सुपरिवेक्षकहरूका अनुसार ‘कोइँचहरूले नै किन नाम टिपाउनु ? तमीहरूले पो पैसा पाउँछौं त हामीले के पाउँछौं ? जे जे लेख नन्हा छ, लेख्नु’ भन्ने जवाफ आएको सुनियो । यस्तो व्यवहारले हामीलाई नै घाटा हुन्छ । अंकमा शक्ति हुन्छ । यथार्थलाई आत्मसत गरौं, मलाई भाषा आउँदैन म किरात होइन भनेर कराइको माछा उफ्रिएर भुइँग्रैमा पस्न नखोजौं । कुरा यति चाहिँ सबैले मनन् गरौं कि युग सुहाउँदौ हुने कि लालबुझकड ?

००

कोइँच समुदायलाई हाम्सोको अनुरोध

मेरो जनगणना मेरो सहभागिता भन्ने नाराका साथ सरकारले आगामी २०७८ कात्तिक २५ गतेदेखि मंसिर ९ गतेसम्म १२आँ राष्ट्रिय जनगणना हुन गइरहेको हुँदा तथ्याङ्क विभागले खटाएको कर्मचारीलाई कोइँच सुनुवार पहिचान खुल्ने गरी व्यक्तिगत खण्डको

महल ७, ८, ९ १० र ११ मा तालिकामा सही उत्तर लेख्न लेखाउन
हार्दिक अनुरोध ।

(७) जातजाति	(८) मातृभाषा	(९) दोस्रो भाषा	(१०) पुर्वांको भाषा	(११) धर्म
सुनुवार	सुनुवार	बाहिङ्गा/बायुड वा नजिकको आदिवासी भाषा	सुनुवार	किरात

ବ୍ୟାକୁଲ ନାମିମୋ ଜୁଦେବ

ଜୁଦେବ ଯା ଜୁ ନାମିମୋ ତ୍ୱରିତିତ୍ତ. ତେବେ ତେବେହେତୁ ନାମିମୋ ଜୁ ଜ୍ଞାନିଷ୍ଠ. ଜୁଗାତ ତେବେ ନାମସ୍ଵରୂପୀ ମହିଳା. ଯେ କୋଟିର ଯା ଜୁ କୋଟିର ତ୍ୱରିତିତ୍ତ ନାମିମୋ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାମସ୍ଵରୂପୀ କ୍ଷେତ୍ରର ଜୁଗାତ କୋଟିରଙ୍କୁମୁଦ୍ରା ନାମସ୍ଵରୂପୀ କ୍ଷେତ୍ରର ଜୁଗାତ. ଯେ କୋଟିର ଯା ଜୁ କୋଟିର ତ୍ୱରିତିତ୍ତ ନାମିମୋ କ୍ଷେତ୍ରର ଜୁଗାତ.

ନାମ (Name) : ବର୍ଶିଲା (Barshila)

ପିତା (Surname) : ଗୋଙ୍ରୋଚ (Gongroch)

ଧ୍ୟାନିଷ୍ଠକୁଟି (Nations) : କୋଟିର / ତ୍ୱରିତିତ୍ତ

କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି (Son/Daughter) : କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି

ଠିକଣା (Address) : କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି, ପାନ୍ଦିରାଳୁ

ନାମ (Name) : ଦୁଦିଫା (Dudipha)

ପିତା (Surname) : ବ୍ରାମିଚ (Bramich)

ଧ୍ୟାନିଷ୍ଠକୁଟି (Nations) : କୋଟିର / ତ୍ୱରିତିତ୍ତ

କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି (Son/Daughter) : କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି

ଠିକଣା (Address) : କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି, ପାନ୍ଦିରାଳୁ

ନାମ (Name) : ଦୈଏଇ (Deyi)

ପିତା (Surname) : ଖ୍ୟାମପାତିଚ (Khyompatich)

ଧ୍ୟାନିଷ୍ଠକୁଟି (Nations) : କୋଟିର / ତ୍ୱରିତିତ୍ତ

କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି (Son/Daughter) : କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି

ଠିକଣା (Address) : କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି, ପାନ୍ଦିରାଳୁ, ପାନ୍ଦିରାଳୁ

ନାମ (Name) : ନାହ (Nah)

ପିତା (Surname) : ବୁଜିଚ (Bujich)

ଧ୍ୟାନିଷ୍ଠକୁଟି (Nations) : କୋଟିର / ତ୍ୱରିତିତ୍ତ

କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି (Son/Daughter) : କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି

ଠିକଣା (Address) : କ୍ଷେତ୍ରକୁଟି, ପାନ୍ଦିରାଳୁ

જીત(Name) : સુરોમ (Surom)
 વિદ્યાર્થી(Surname) : ક્યુન્ટિચર (Kyuintich)
 વિભાગીયતા(Nations) : હોંગર / સાંગ્લિયાન
 વિદ્યાર્થીનાનારી(Son/Daughter) : દ્વારી
 જીતનાથાના(Address) : નાયારી, રાજકુમાર

જીત(Name) : સિર્મી (Sirmi)
 વિદ્યાર્થી(Surname) : બુજિચ (Bujich)
 વિભાગીયતા(Nations) : હોંગર / સાંગ્લિયાન
 વિદ્યાર્થીનાનારી(Son/Daughter) : દ્વારી
 જીતનાથાના(Address) : રાજકુમાર, સાંગ્લિયાન

જીત(Name) : સુનિકાન (Sunikan)
 વિદ્યાર્થી(Surname) : યાયા (Yaata)
 વિભાગીયતા(Nations) : હોંગર / સાંગ્લિયાન
 વિદ્યાર્થીનાનારી(Son/Daughter) : દ્વારી
 જીતનાથાના(Address) : સાંગ્લિયાન, નાયારી

જીત (Name) : મિકુન ગાસુ [Mikun (Gasu)]
 વિદ્યાર્થી(Surname) : બુજિચ (Bujich)
 વિભાગીયતા(Nations) : હોંગર / સાંગ્લિયાન
 વિદ્યાર્થીનાનારી(Son/Daughter) : દ્વારી
 જીતનાથાના(Address) : નાયારી, રાજકુમાર

અનુરોધ

કોઇંચ ભાષાબાટ નામાકરણ ગરિએકો નામહરૂકો નામવલી હામ્સોમા પ્રકાશન ગરિએકો છ । તપાઈકો નાનીકો નામ કોઇંચ ભાષાબાટે રાખ્યું ભએકો ભએ નામ, થર, ઠેગાના ર તસ્વિર ઉપલબ્ધ ગરાઉનું હોલા । સાથે કથા, કવિતા તથા લેખ પાઠઉનું હુન અનુરોધ ગરિન્છ । -સં.

hamso2078@gmail.com

Immune Power बढाउने **HERBS** For Health & Happiness
NATURAL FOOD SUPPLEMENT

निरोगी रहन विश्वस्तरीय **GMP, HACCP, HALAL, ISO**
सर्टिफाइड फुड सप्लिमेन्ट सधैं उपभोग गराँ।

हाम्रो सेवाहरू

- ❖ अकुप्पचर
- ❖ मसाज
- ❖ मसाज थेरापी
- ❖ डाइट थेरापी
- ❖ रिल्याक्सेशन
- ❖ हर्वल थेरापी

- ❖ आकुप्पचर/अकुप्पेसर
- ❖ डाइट थेरापी
- ❖ रिल्याक्सेशन

GMP, HACCP, HALAL, ISO 9001:2015

QUALITY ASSURANCE

- ❖ रिफ्लेक्सोलोजी
- ❖ मानसिक परामर्श
- ❖ जीवनशैली व्यवस्थापन
- ❖ एकिकृत उपचार

उपचार गरिने स्वास्थ्य समर्याहरू

- ❖ कम्मर, गर्दन, धुँडा दुखाई
- ❖ बाथ तथा हड्डी सम्बन्धी समस्या
- ❖ प्यारालासिस पुनर्स्थापना
- ❖ नशा व्यापिएको
- ❖ तनाव व्यवस्थापन
- ❖ उच्च रक्तचाप, मधुमेह
- ❖ न्याष्टिक, कष्ठियत
- ❖ महिला स्वास्थ्य समस्या
- ❖ मोटोपन घटाउने
- ❖ माइग्रेन, पिनास आदि

✿ स्वास्थ्य परिक्षणको लागि ल्याब पनि उपलब्ध छ ।

HOLISTIC HERBS & HOSPITAL

Near Thulo Kharibot, Minbhawan, New Baneshwor, Kathmandu. Tel : 01-4115532/4115830

www.holisticnepal.com holisticherbs77@gmail.com facebook.com/HolisticHerbsNepal